

ÇUKUROVADA

MEMLEKET

On beş günde bir çıkar

Yıl : 1 _____ Sayı 10-23

15 Şubat 1930

Yeni İnkilâp (İktisadiyat)

Pamuk ziraatımız

Mazide Adana (tarih)

Bozlak (halkiyat)

Köy düğünü

Terbiye

İzzet Efendi conku

Maarif haberleri

İktisadi konferans

Baş muharrir

M. Dündar

Sevük Tekin

A.Rıza

E. Gökalp

H. Hamdi

Elif. Ha

Fiati 10 kuruştur .

Sait Arif ve Ömer
TİCARETHANESİ

Bütün Cenubi Anadolunun en mühim

Alâtı nakliye , ziraiye ve sınaiye

DEPOSU

Merkezi : Mersin

Şubeleri : Adana, Tarsus, Ankara, İstanbul

Telgraf adresi : SAİTLER

Fort otomobilleri, kamyonları, Fortson traktörleri , Linkolen
lüks otomobilleri

Her nevi malzeme, lastik ve yedek parçalar .

Dizel makineleri , her nevi motörler, makineler , değirmenler ,
tulumbalar ve her çeşit

Alektirik levazım ve tesisatı

Nushası 10 k.

6Aylık: 130 k.

1 seelik : 240 k

ÇUKUROVADA

MEMLEKET

İdarehanesi

Adana Muallimle
birliğinde dairesi
mahsus

Adana muntaka maarif eminliğinin himayesinde
On beş günde bir çıkar

Sayı : 10—23

15 Şubat 1930

Yıl : 1

İktisadî inkilâp karşısında « MEMLEKET »

Aziz milletimiz bir asrın onda biri kadar bir zaman içinde bir asrın on misli kadar vekayi gördü . Bu kısa zamanın içine , hepsi birbirinden büyük bir zafer ve muvaffakiyet silsilesi sıkıştırdık . Mütarekeden sonra bizi öldürmek isteyen düşmanlarla birleşmiş olan devlete karşı « ihtilâl » yaptık , muzaffer olduk , Vatanı dört tarafından çeviren istilâ kuvvetlerine karşı « kıyam » ettik , muvaffak olduk . Bütün kuvvetlerle kalpgâhımıza saldıran düşmana « mükavemet » ettik , Sakaryayı kazandık , vatanın en mamur ve mühim kısmını çemberlemek isteyen o düşmana « taarruz » ettik , Dumlupınarı kazandık .

Ayağımıza kapitolâsyon diye zincirler takmışlardı , koparıp attık . Başımızda saltanat , hilâfet diye müesseseler vardı , kaldırıp fırlattık . Kafamızın üstünü örten püsküllü bir belâ vardı , bir fışkede fırlatıp attık . İrfanımızı köstekleyen iğribüğü harfler vardı , bir hamlede

onları mazinin mezarına gömdük .

Peki bütün o ihtilâllar , kıyamlar , zaferler ; bütün bu inkilâplar ne içindi ? O zaferleri kazanmak için o kadar kan , bu inkilâplara mazhar olmak için bu kadar emek , bunlar hep bu milleti mes'ut ve müreffeh yapmak için değil miydi ? Halbuki o kadar zaferlerden , cihanı hayretlere düşüren bu kadar inkilâplardan sonra , yaptığımız bu kadar büyük ve harûkulâde işlerden , kazandığımız bu kadar hudutsuz şereflerden sonra gene hayatımızda bir sıkıntı ve hepimizde bir ıstırap var , Bu neden oluyor ?

Bu günkü rejimin en selâhiyettar kalemini taşıyan Siirt mebusu Mahmut Beyin bir makalesinde pek güzel yazdığı gibi şimdiye kadarki inkilâplarımız hep manevî idi , hepsinde muvaffak olmuştuk , fakat asıl gaye maddî inkilâbı da yapmak , yani iktisadî zaferi de elde etmekti . İşte derdin esası bura daydı , ve işte devanın esası da buradadır .

Evet şimdiye kadarki inkilâplarımız fikrî ve manevî idi , fakat bu pek tabiidir , bütün medeniyetlerde fikriyat evvel , filiyat sonra geliyor . Biz de bu tabîî kanunariayet ettik . Bütün fertlerin ve bütün milletlerin , hulâsa bütün beşeriyetin bu arz üstünde iki büyük gayesi vardır : biri mes'ut olmak , diğeri müreffeh olmak . Bunların ikisi birbirine hem sıkı surette bağli , hem de ayrıdır . Saadet ruhların , refah vücudun nasibidir . Her müreffeh olanın mutlaka mes'ut olması lâzım gelmez , fakat müreffeh olmayanlar da saadetlerinden bir şey anlayamazlar . Ruhân çok mes'utsun , fakat miden açlıkla muztaripse o saadetin derhal bulanır .

Şimdiye kadarki manevî inkilâplarımızla ruhlarımız en engin saadet hamleleriyle çalkandı . Lâkin o çalkantılar içinde hiç farkına varmadan refah itibarile hep menfiye gidiyormuşuz . İktisadî müvazenemiz her sene açık veriyormuş . Bu , il lâsa , esarete , yani ölüme gidiştir . Bu , şimdiye kadar yapılan bütün büyük işleri hiçe götürüştür . Mezarlarında uyuyan mahşer halkı gibi hepimiz derin bir gaflet içindeymişiz .

İsmet Paşanın iktisadî nutku bütün vatan havasını «İsrafilin suru » gibi dalgalandırdı . O boru nasıl mahşer halkını

kıyam ettirirse bu nutuk ta hepimizi ayaklandırdı . Hepimiz haşyetle silkinip uyanık . Artık hepimiz , bütün millet , şuurla , ittifakla , azimle hep asil gayeyi , yani bu milletin umumî refahını temine çalışacağız .

Bizim şimdiye kadar yaptığımız şeyler ki hiç bir milletin yapamadığı işlerdi , bundan sonra yapacağımız bu iş ki her milletin yaptığı bir şeydir , bu işi de mutlaka yapacağız .

Yalnız bu maddî iktisat inkilâbının diğeri manevî inkilâplardan mühim bir farkı var . Manevî 'nkilâpları büyük ve anî hamlelerle başardık . İktisat inkilâbını ise daimî ve mütamadî bir şuurla başarıcağız . Bu , his işi değil irfan işi . Geçici bir heves değil ebedî bir teyakkuz işi . Bu , sadece hamiyet ve milliyetperverlik değil doğrudan doğruya hayat işi . Ortada şaka yok , fantazi yok , hayat var , hayat .

Bu azametli iktisat tehlikesi karşısında millet kabahatı ne Devlete atabilir , ne de Devlet millete . Devlet te , millet te , sen de , ben de , hepiniz ve hepimiz bu iktisadî zaferi kazanmak için çalışacağız . İlk mektebin ilk sırasında okuyan çocuktan hayatının son günlerini yaşayan ihtiyara kadar hepimiz bununla mükellefiz .

Mecmuamız dahi bu hayat

Çukurova iktisadiyatı :

Adana pamukçuluğu

2

Pamukçuluğumuzun zirai cephesi

1

Tetkik edilecek mevzular

Her nevi ziraat mahsulünde , malum olduğu üzere , iki büyük cephe vardır : Biri davasında ühdesine düşen vazifeyi üç koldan ifaya çalışmaktadır :

Bir kerre muallimler birliğindeki « Milli tasarruf ve iktisadi inkişafımız » hakkındaki konferansı tefrika edeceğiz . Bu , umumî iktisadiyatımız hakkında umumî noktaları işaret eden bir tefrika olacaktır .

Saniyen, Çukurova pamukçuluğunu , ziraat ve iktisadiyatını tetkik eden makaleler silsilesine iki nüshadır başladık . Devam edeceğimiz bu silsile , bu muhitin ziraat ve iktisadiyatı için kıymetli bir tetkik mahsulüdür .

Salisen , şehrimizin istihsâl ve iktisat müesseselerini birer birer tanıtmaya çalışacağız . Bunlar nasıl başladı , nasıl muvaffak oldu , bundan sonra neler yapacak , inkişaf çareleri nerelerdedir? Bu müesseseleri bu gayelerle tetkik ve karilerimize arzedeceğiz .

Halik hepimizi muvaffak etsin .

Baş muharrir

o mahsulün istihsâlî,ve bunu istihsâl için geçirdiği zirai safahat , yani topraga ait olan kısım ki , bu , işin zirai cephesidir .

Diğeri de o mahsulün ya dahilde istihsâl için , ya harice ihraç için satılması , yani eldeki mahsulün nakte tahvil edilmesidir ki bu da işin iktisadi cephesidir .

Biz bu sütunlarda Adana pamukçuluğunu her iki cephesindeki müsbet ve feyzli manzaralarla menfi ve zararlı aksaklıkları , ve bunların devlete ve ferde düşen kısımlarını olduğu gibi teşhire çalışacağız .

Zirai cephe itibarile pamuk istihsalinde , beş altı seneden beri mütemadî ve mütezayit bir inkişaf olduğu çok barizdir . Beş altı sene evvel kırk elli bin balyadan başlayan istihsâlâtı bu sene 150000 balyayı buldu . Her balya tahminen iki yüz kilodur . Mahsul tarlada iken 130 bin balye tahmin olunuyordu Fakat depolara nakledince 150 bin balya olduğu anlaşıldı .

Buğün Çukurovada pamuk

zere edilen saha bir milyon dönümü bulmuştur . Vatanın hiç bir yerinde nüfusa nisbetle bu kadar geniş ziraat yapılmıyor .

Pamuk ziraatındaki salâh böyle yalnız zer'iyat sahasının genişlenmesi ve istihsâl miktarının artması ile değil bu işin müstahsili olan çiftçilerin umumî hallerinden ve muamelâtından da anlaşılıyor :

1 — Müstahsiller bankalara olan borçlarını vadesi gelince ödeyebiliyor , bu , kazancın en belîğ alâmetidir .

2 — Her çiftçide ziraat malzemeleri çoğalmaktadır . Ziraî makineler satışı her sene artıyor , bu inkişafı gösterir .

3 — Çiftçinin yaşayışı da tekâmül ediyor , ya bağda köşk , ya şehirde ev yaptırılmaktadır . Mühim çiftçilerin hepsinin altında birer lüks otomobil vardır .

4 — Ziraî irfan itibarile de Adana çiftçisinde bariz bir terekki aşkı müşahede edilmektedir , makinelerin en son sistemleri derhâl celp ve tatbik ediliyor . Yer yer tohumların ıslâhına çalışılmaktadır . Münevver çiftçiler sürme ve ekmek usullerinde fennin son sözlerini pek âla dinliyorlar .

Hulâsa altı yedi sene evvel, Adana çiftçileri istirdat edilen aziz yurtlarına döndükleri vakit heman hepsi hiç bir şeye

malik değildiler . İşgal esnasında şehir haricindeki bütün bağ köşkleri , çiftlik binaları yıkılmış , her yer haraptı . Kuru toprağının başına gelen çiftçinin heman hiç sermayesi yoktu . Halbuki şimdi , beş altı senelik hummalı bir faaliyetten sonra manzara çok başkalaşmıştır .

Çukur Ovada bir milyon dönümlük arazi beyaz altınla süslü , çiftlikler milyonlarca lira kıymetinde ziraat malzemesile doludur . Bu azemetli inkişafı teminden başlıca amiller şunlardır :

1 — Makine sisteminin tatbik edilmesi . Bu nüfus azlığına , bu hayvanat yoksuzluğuna karşı makine sistemi tatbik edilmeseydi imkânı yok bu inkişaf olmazdı .

2 — Bankaların çiftçiye ikrazat yapması . Bir milyon dönümlük araziye zeretmek için yedi sekiz milyon liralık masrafa ihtiyaç vardı . Çiftçi bunun mühim kısmını bankalardan temin etti . Bankalar olmasaydı gene imkân yok bu günkü inkişafa nail olmazdık .

3 — « Mevadı müşteile » kanununun tatbiki . Bu kanun sayesinde devlet Adana çiftçisine petrol ve benzini ucuz olarak verdi . Bu , verilmeseydi masraf daha çok olacak , binnetice bu inkişaf olmayacaktı .

4 — Bu üç mühim amile

bir de tabii iki amili de ilâve edelim :

Biri Çukurova toprağının bereketi , diğeri Adana çiftçisinin hakikaten iftihara şayan olan çalışkanlığı .

Toprakta o kuvvet olmasaydı bir su ziraatı olan pamukçuluk böyle susuz yapılmazdı . Halkta bu çalışkanlık bulunmasaydı , bir çok aksaklıklar , bir çok noksanlar , ve bir çok maniler karşısında bu inkişaf gösterilemezdi .

Buraya kadar işin müsbet safhalarını arzettik . Fakat bu inkişaf amillerinin hepsinde birde menfi kısımlar vardır .

1 — Makine istihsalâtı artırdı , fakat doğurduğu işin mühim bir kısmını gene kendi yiyor , bize milyonlar kazandırıyor , fakat milyonları da harice veriyoruz . Bu zararlar azaltılamaz mı ?

2 — Bankaların verdiği sermaye elbette faideli oldu , fakat çiftçiye mürabahacılar - dan halâs etmedi , müstahsiller borç içinde . Adana çiftçisi ne zaman nakti servete nail olacak ?

3 — Mevadi müsteile kanunu faide verdi , lakin gene meselâ komşumuz olan Suriyeden bir misli daha pahalı . Ucuzlayamaz mı ?

4 — Toprak kuvvetli . Amenna . Lâkin bu toprağı yor-

madık mı ? kuvvetini daha artırmazmıyız ?

5 — Adana çiftçisi çalışkan . Lâkin zihniyetleri islâh edememek yüzünden bir çok zararlar görmiyor muyuz ?

6 — Hulâsa pamuk ziraatımızda “ Kemiyet ,, cihetile şükran şayan bir inkişaf var , fakat “ keyfiyet ,, cihetile de bu inkişaf mütevezin gitti mi ?

İşte Adana pamukçuluğunun “ Ziraî cephe ,, itibarile teşrihi lâzım gelen başlıca mevzuları bunlardır . Bundan sonra ki makalelerle bu mevzuları olduğu gibi teşhire , ve irat ettiğimiz suallere elimizden geldiği kadar cevap vermiye çalışacağız .

M. Dündar

cenubî Anadolu tarihinden yapraklar:

1

mazide adana

18

mısırlı istlâsı

— 5 —

Son safhada Mısırlıların vaziyeti

Mısırlıların, bizim kara kuvvetlerimize imha , deniz kuvvetlerimizi de tevarüs etmekle beraber , bu şaşaalı vaziyetlerine rağmen zaif noktaları da vardı . Evvelâ tabiye itibarile iyi bir vaziyette değildiler . Bütün Suriye , Halep , Adana işgallerinde idi . Lâkin asıl Mısırla irtibatları Suriyeden geçen yegâne yolla temin olunuyordu . Suriye sahillerine yapılacak herhangi bir ihraç hareketile o irtibat kesilirse İbrahim Paşa derhâl bütün Çukurova , Halep , ve Suriyeyi tahliye mecburiyetinde kalabilirdi .

Saniyen : Suriyeliler zaten Mısır istilâsından gayri memnun , ve mütemadiyen yer yer isyan halinde idi . Mebzul İngiliz altınları bunları büsbütün takviye etti . İstedikleri gibi mühimmat tedarik eylediler . (1)

Salisen : Avrupa devletlerinin , bilhassa İngilterenin işe karışmasile Mısırlılar deniz hakimiyetini kayp , binaen-

aleyh Suriye ile bahren muvasalayı zayi eylemiş oluyordu . Bu , İbrahim Paşa için tecerrütte kalmak demektir .

Rabian : İstanbul hükûmetinin vaziyeti de Mısırlılar için yeni bir safha idi . Artık sadarete Emin Rauf Paşa değil Husrev Paşa vardı , ve hariciyemiz Reşit Paşa gibi asrî bir kıyasetin eline mevdu idi .

Vakıa koca Husrev Paşa ile büyük Reşit Paşa yekdiğerine zıt iki tipti . Hatta Reşit Paşa Mecidin cülûsunda Avrupadan gelip te Padişah tarafından kabul edilince kendisine hariciye nazareti verilmiş , ve onun sadrazamı olan Husrev Paşa ise Padişaha mahrem bir arize takdim ederek Reşit Paşanın vücudunu ortadan kaldırmıya müsaade istiyordu ! (2)

Bu hâl hükûmete zaf gibi görülebilirse de Mısır meselesi için öyle değildi . Reşit Paşa Mısır meselesinde Avrupanın muzaharetini celp için nasıl bütün azmiyle çalışmakta ise

Husrev Paşa da Mısırlıları tepelemek için yanıp tutuşuyordu . Çünkü Mehmet Ali Paşaya düşmandı !

Husrev Paşa Mısırda Mehmet Ali Paşanın zekâsına , fırladıklarına mağlûp olmuş , Mısırı ona bırakmaya mecbur kalmıştı . Onun intikamını almak lâzımdı . Şimdi Sadrazam olunca bütün varlığı ile buna çalışacaktı . Zaten Mehmet Ali Paşa da işin böyle olacağını biliyordu . Mecidin cülusu ile Husrev Paşanın sadrazam olduğunu öğrenince Kavalalı Zeki Kurt Husrev Paşaya iki mektup yazmıştı . Bu mektupların suretleri «Tarihi Lûtfi » de münderiçtir . (3)

Mehmet Ali Paşa bu mektuplarında hem kendini , hem Husrev Paşayı mevkilerini terk ile inzivaya davet ediyordu . Kendisi Mısır eyaletini oğlu İbrahim Paşaya terk ile Mekke'de kışlık bir konak , Taifde de yazlık bir kasır yaptıracak , ömrünü ibadetle ve ahireti kazanmakla geçirecektir . Eğer Husrev Paşa da sadareti terkederse konakla kasrı ikiye yaptıracaktır . İkisi bu suretle inzivaya çekilince İslâm ümmeti de rahat edecektir !

Halbuki Mehmet Ali Paşa ömrünün sonlarına doğru tecennün edinceye kadar mevkiini bırakmadığı gibi Husrev Paşa da Tekirdağına nefyedilinceye kadar ikbâl için fırl-

daklar çevirmekten fariğ olmadı . (4)

Mısırlıların arzettiğimiz bu dört nevi müşkilâtına mukabil en çok güvendikleri Fransaya gelince : vakıa Fransa devletlerin ittifakına dahil olmamıştı , bununla Mehmet Ali Paşa taraftarı olduğunu anlatmıştı . Lâkin Fransa hiç bir vakit Mehmet Ali Paşa yüzünden dört devlet ile bilhassa İngiltere ile harbi göze alamazdı . Mısırlıya Fransadan müsbet bir netice çıkmadı . (5)

İşte Mısırlılar yeni muhasamayı kabul ederken vaziyet böyle aleyhlerine idi . Fakat Mehmet Ali Paşa şüphesiz öyle düşünmedi . Rusya , Prusya , ve Avusturyanın ittifaka dahil olmaları yalnız zevahiri kurtarmak , İngiltereye bir cemile göstermek içindi . Asıl ciddi muhasım olan İngiltere ise yalnız bahri bir devletti , ve Mehmet Ali Paşa o İngiltereyi Iskenderiyede evvelce adam akıllı mağlûp etmiş , ve İngilizler de pekâlâ çekilip gitmişlerdi , Şimdi daha fazla bir şey yapamazlardı .

Suriyelilerin isyanı ise zaten istilâ zamanından beri , yani sekiz dokuz senedir devamedip gidiyordu , ve oğlu İbrahim paşa onları def'atla tenkil etmişti . Elbet gene ederdi , Osmanlılara gelince : onlar artık gerek karadan , gerek denizden tam bir meflûciyete uğratılmıştı .

Bozlaklarımız...

Oğuzun torunu Beğböğrek

— 5 —

—(Mabat ve hitam)—

Kızılalan ırmakları çağ-
ladı .

Genç sunalar kara yaşamak
bağladı .

Ayhan öldü , yürekleri
dağladı ,

Yiğiller önünde bir er kal-
madı .

**

Soyhalara döndü o yeşil
dağlar .

Baykuşlar öter , bülbüller
ağlar .

Irmaklar : irinli , kanıyla
çağlar .

Öyleyse muhasamatı kabul
etmek , bütün o fütuhata veda
etmemek lâzımdı . Lâkin mu-
hasamat fiilen başlar başla-
maz anlaşıldı ki hesaplar yan-
lış ve hezimet muhakkakmış !

Sevük Tekin

Mehazlar :

(1) Ahmet Rasim Osmanlı
tarihi

(2) Abdurrahman Şeref ,
Tarih musahabeleri

(3) Lûtfi tarihi

(4) Abdurrahman Şeref ,
Tarih musahabeleri

(5) Angelhart , Türkiye ve
tanzimat , mütercimi Ali
Reşat

Soyha : Ölümün üstünden çıkan esya

Yıkılan yurdun direği kal-
madı .

**

Sarardı alanımızın bağ-
ları .

Nişanlın o gündenberi
ağladı .

Ak sıvalı konakların sal-
landı .

Yatağında kızuları kal-
madı .

**

Akkavak kızını dayın ala-
cak .

Yüreklere köz yarası sa-
lacak .

Aşık aker bir başına ka-
lacak .

Yıkıldı kalmadı yurdun
durağı .

**

Şehzade pek müteessir
olduğu bu türkünün karşısın-
da mephut , mephut düşü-
nürken moskof kızı :

— Bu ihtiyar ne söyledi
dedi . Bey Böyrek ; gözlerin-
den yaşlar akıdarak : (Kızıl-
alan) ırmakları kurumuş ,
her tarafını yaslar kaplamış ,
aşiretin başında yiğit er kal-
mamış , (Akkavak kızını) ;
nişanlımı : dayım alacakmış
dedi . Ve yine hümgür , hün-

gür ağlamağa yürekleri dağ-
lamağa başladı .

Aker dayanamadı ak sakallarının gümüş telleri arasından dökülen yaşları silerek Bey Böyreğe teselli vermeğe ve acele ettiği takdirde düğünden evvel varmak ve Akkavak kızını almak ihtimali olduğunu söyledi . Lâkin şehzade bir türlü kendisine gelemiyerek gayri ihtiyari türkü okumağa başladı . Şimdi gerek ihtiyar Aker ve gerek Rus kızı bu yanık türküyü dinlerken ağlıyor ve kırıkları matemler içinde görüyorlardı .

Bey Böyrek lisanından :
*Ben de bir bildircin olsam .
Uçup sarayuma konsam .
Akkavak kızına sorsam .
Nice kuydın zalim bana ...*

* * *

*Kızılalan altı konak .
Oğuzun yerleri donak (2)
Hızır kuvvet ver de konak .
Zından oldu dünya bana ,*

* * *

*Yürü (Benlibozum [3])
yürü ,
Şu dağları toza bürü .
Yıkıl karşımdaki koru .
Haram oldu dünya bana ...*

* * *

*Bey Böyrek te çeker alı .
Tutuldu göklerin vahu .
Devrilsin kafların dağı .
Dar geldi sahiller bana .*

* * *

Derdemez atın terkisine

2 Kış olduğunu , ton bulunduğunu söylüyor .

3 Atının ismi .

Moskof kızını yerleştirdi atı kamçıladi tozu dumana katarak Kızılalana doğru yollandı .

Yanık şehzade ; öyle at sürdü ki : Altı konaklık yeri bir konakta katedüp memleketin kenarındaki bir Alan yerine vasıl oldu .

O gün perşembe idi , Davullar uruluyor , pehlevanlar güreşiyor , sarayın içi , tışı zevkler içinde çırpınıyordu .

İlk tesadüf ettiği bir kıza sordu . Kız : — Bey Böyreğin öldüğünü duyan dayısı (Turan) Akkavak kızını nişanladı bu gün bir haftadır düyün içinde bulunuyoruz .

Bey Böyrek yıldırımına urulmuşa döndü , Yanındaki kıza oraya terkederek kendi başına saraya girdi .

Senelerden beri çektiği çile ve azap ile farkedilmeyecek hale gelen şehzade derhal sazı ile Turanın , dayısının bulunduğu meclise girdi .

Bütün halk bir ağızdan :

— Oh !.. ne ala bir de aşık kazandık . Çal aşık çal ceremesi hazır dediler . Bey Böyrek bunu fırsat bilerek sazı düzenledi, okumağa başladı .

*Karanlık ellerden geldim .
Yurtlar yıkan yerden geldim .*

Çalarım söylemem derdim .

Şahinler ardından geldim .

* * *

— Herkes bu manidar tür-

Halk edbiyatından tettebbüler :

İzzet Efendi conku

—6—

Cezair Türkü ve destanları

— 3 —

İşte Kul Mustafa Cezairin hususiyetini ve deniz cenklerinin azametini çok kuvvetle görüp , kuvvetle tasvir eden bir kahraman şair . Kendilerinde koskoca imparatorluğa , ve onun padişahına rakip olacak bir kudret olduğuna inanıyorlar. Padişahın atları , alayları , varsa bunların da var . Onlar ki oraya yalnız kendi iradelerile gittiler . Münferit Türklerin tecemmuundan orada adeta müstakil gibi bir Türk müstameresi husule gelmişti. İstanbul'a , Anadolu'ya çok uzak , devletin yardımından çok kerre mahrum, sırf kendi cesaret ve tesanütlerine güvenen bu Türklerin elbette gayet asil bir gururları olacaktı .

Kul Mustafa bunu anlatıyor . Maatteessüf birinci kıt'anın son mısraındaki bir iki kelime çok bozulduğundan okunmamaktadır ; birinci mısradada " Evliya burcu ,ndan bahsedilmesi , şairin Cezair kalelerinden Evliya burcu namındaki yerde oturduğunu ihsas ettirmekte olsa gerek :

Burcumuz Evliya , serhat bekleriz

Padişahım doğru kullar bizde
olur (1)
Ter küheylan atlar biz de
bseleriz
Alaylar bizde
olur .

Şair , Türkün manevî seciyesini ikinci kıt'anın dört mısra içinde ne kadar canlı ve kuvvetli anlatıyor . Maatteessüf bu kıt'anın da birinci mısraı başında iki kelime hiç okunamayacak bir hale gelmiştir . Üçüncü mısradada bahsedilen " Karabaş ,, o zamanlar Ak denizde meşhur hıristiyan kaptan ve kumandanlarından biri olacak :

. derimüz , dönmez
savaştan
Yüreğimüz pektir demürden,
taştan
Ne pervamız vardır şol Kara
baştan
Âlemin Rüstemi Zali bizde
olur .

Üçüncü kıt'a aynı eda ile devam ediyor :

Biz açınca Resulün sancağını
Şehit olan görür cennet bağını
Çekelüm gaziler gaza tiyğini
Mevlânın aslanı Ali bizde
olur.

Dedik ki o şairler aynı za-

(1) Bizde olur , vezin icabı . bir vasıl yağılarak , ' bizdolur ,, gibi okunacak.

manda birer kahramandırlar ,
bir ellerindeki kalem ve saza
bedel diğer ellerinde kılıncı
ve yatağan vardır. Kul Mus-
tafa bunu açıkça söylüyor :

Mustafanın belinde keskin
kılıncı

Şahin gibi şikârını alıcı
Aç kurt gibi alayları bölücü
Hâlâ şimdi gazi beyler bizde
olur .

Kul Mustafanın hele ikinci
manzumesi . Gemi cenklerine
nasıl çıkıyorlar , reislerinin
nutukları nasıldır, hepsi nasıl
imanla cenge gidiyorlar ,
bunlar o kadar saf , temiz ,
sade; fakat buna mukabil
o kadar inandırıcı , o kadar
kahraman , ve insana o ka-
dar iftihar veren bir eda ile
anlatılıyor ki :

Kalktı yelken eyldi Murat
reis :
Başa baş düşmana varırım
demiş .
Vaktınıza hazır olun gaziler
Ya ser verir , ya ser alırım
demiş !

Biz şaşkırttık ol düşmanın
yolunu
Kimse bilmez gazilerin halini
Hazır edin kummananın birini
Alurum yedekte sürürün
demiş !

Devrilen mazinin en feci
gafletlerinden biri de Türk
kelimesi tezyif manasında
kullanılması idi . Türklüğünü
kaybeden saray , Arap har-
sına mağlûp olan medrese
hep " Kavmi necibi Arap ,
derken Türkü cahil, kaba bir
dağ adamı gibi görürdü .
Divan edebiyatımız dahi bu

telâkkiye zebun olarak Nef'i ,
Baki , Nedim gibi şairler hep
Türk kelimesini bu manada
kullanmışlar ve Türklüğü
tahkirden çekinmemişlerdi .
Mecmuamızın 6 ıncı sayısında
Kara Feyzi Efendi conkundan
bahsederken bu bapta malû-
mât verilmişti . Onlar Türkü
ve Türklüğü öyle telâkki et-
mek gaflet ve fecaatında
idiler .

Lâkin . . . Bu Cezair türkü
ve destanlarını terennüm eden
şairler , onlar kı katıksız
Türktürler , ne sarayın te-
reddisine , ne medresenin
millî benlikten mahrum iz'an-
sızlığına düşmekten uzak
kaldılar . Türk olduklarını
bilerek , Türklükle iftihar ede-
rek , Türk kelimesini kahra-
manlıkla ikiz telâkki eyleye-
rek şiirler yazdılar . İşte yo-
kardaki türkünün son iki
kıt'ası :

Türk pirleri eder kurtarın bizi
Biz de dedik Allah kurtarır
sizi
Ölenimiz şehit , öldüren gazi
Gün bu günkü gündür ,
urverin demiş . (2)

Kul Mustafam daim söyler
özünden
Gaziler de cenk eylemiş yo-
lundan
Koyverin Türkü bilek de-
mirden
Boyuna küffarı ururun demiş .
- Sonu var -

ELİF. HA

(2) Urverin , vuruveririz manasında .

İCTİMAİYAT :

Kompleks sistemi

Fazla mücerret , cansız , lafzî olduğu kadar da kitabî ders ve mevzuları arasındaki büyük açıklıklar , program yüklülüğü , ferdiyet ve şahsiyet , istidat , tavî alâka ve faaliyetlerin ihmal , imtihanların pedoloji ve pedoteknik kanunlarına aykırılıklar : . . . İşte asrî terbiye ve tedrisatın karakteristik evsafı ! Onun içindir ki cihanın her tarafında eski sistemler aleyhinde günden güne kuvvetlenen fikir akıntılarına şahidiz . Kompleks sistemi terbiye ve tedrisatta terkibî ve teksifi bir usuldur .

Kompleks sistemi Türkiye'de « toplu tedris » , Alamanya'da « Gesamtunterricht »

Fransa'da « Méthode de Centres d'intérêt » ve « Méthode Decroly » İngiltere ve Amerika'da da « Project méthode » namını alır . Diğer memleketlerde bu sistemle çocukların tavî alâka , seviye ve istidatlarına intibak imkânları araştırılırken Rusya'da içtimaî kıymet ve şe'niyetler birinci derecede gözeltilmektedir . Kompleks sistemi marksizm görüşlerinden mülhem olarak hayat ve şe'niyetleri daha materialist dialektik bir tarzda tetkik ediyor . Kompleks sistemi pedoloji , pedoteknik ilmi ve

tecrübî pedagojinin en son mutalarından da kuvvet ve hararet almıya da gayret ediyor . Hayatın temeli olan faaliyet terbiye ve tedrisatın mihverini teşkil etmektedir . Faaliyetler tavî olmakla beraber yalnız kendilerine değil içinde yaşadıkları muhit ve cemiyete tealluk eden hususlara da şamil olacaktır . Bu suretle kompleks sistemi mektep , muhit ve cemiyeti en samimî bağlarla kaynaştırıyor , yarının mütesanit cemiyetinin doğumunu hazırlama hususunda mektebe dinamik bir kudret , ideâl ve ateşin bir mihrak rolünü kazandırıyor . Kompleks sistemi taraftarları fikirlerini dört madde halinde teksif ediyorlar .

1 — İçtimaî menfaatlara mutabık faaliyetler iktisadî olonlardır .

2 — Çocuklar toplu faaliyetlere sevk edilmeli , hayata intibak etmelidir .

3 — Çocukları şahsî ve zümrevî faaliyetlere bedenî ve ruhî mütevazin faaliyetlere mazhar kılınmalıdır .

4 — Çocuklar istekle çalışmalı , onlara azamî hürriyet verilmelidir . Kompleks sistemi bilhassa cemiyete faydalı olmak prensibine kuvvetle bağlanır . Kompleks sistemini bir misâl üzerinde

tatbik edelim . Mevzuumuz, faraza " kışa hazırlık ,, olsun. Vazife : " Elbiseleri tertip , yaklaşmakta olan sovuqlara karşı hazırlanmak ,, . Evvela muallim onlara kışa hazır olup olmadıklarını sorar. Muhavere neticesinde elbiselerin intizamsız bir halde olduğu anlaşılır , Bütün elbiselerin birlikte temizlenip tamir edilmesine karar verilir . Elbiseler tetkik edilir , iş plânı tespit edilerek defterlerine kaydedilir . Vazifeyi güzelce yapmak için çocuklar bir çok hususları öğrenmek mecburiyetini hissederler : Elbiseler nerede yapılır , nasıl yapılır, nerelerde, elbisenin tekâmül tarihi , moda V. S. ; çocuklar fabrika ve atelyelere giderler , mevzula alakâdar kitap ve bröşürleri okurlar , muallim ve ana babalarından izahat isterler , elişi , resim ve diğer vasıtalarından istifade eder , ferdî ve zümrevî faaliyetlere geçerler . Project metotla kompleks sistemi arasında bazı farklar vardır. Meselâ : Kompleks sisteminde mevzu muallim tarafından tayin edilir , project metodu gelince mevzuu intihap ve tayin hususunda ekseriya talebeler muhtlak bir hürriyet verilmektedir . Kompleks sisteminde içtimâî menfaat ağırlık merkezini teşkil ediyor , project metodu ise daha ziyade ferdî taviyet ve ferdî eserlere istinat ediyor , kompleks sistemi hadise ve şe'ni-

İktisadi haberler :

İktisadî konfrans

Kânunu saninin 17 inci cuma günü maarif emini İsmail Habip B. tarafından muallimler birliği salonunda milli tasarruf ve iktisadî inkişafımız hakkında çok mühim bir konferans verildi .

Konferansa bütün muallimler iştirak ettiği gibi « Milli tasarruf » cemiyetinin Adana şubesi reisi bulunan ziraat bankası müdürü Fazıl Bf. bu içtima için memleketin ileri gelen bir çok münevveranını da davet eylemiş olduğundan salon çok güzide bir samüin kütlesile tamamen dolmuştu .

Baştan başa hep rakamlara ilmî vesikalara , hakiki esaslara istinat eden ve bir buçuk saat kadar devam eyleyen bu hakikaten çok faydeli konferansı , gelecek nushadan itibaren , mecmuamıza derece ve tefrika iderek karilerimizin istifadesine arzelyiyeceğiz.

İktisadiyat işi yalnız günün en mühim mes'elesi değil , milletimizin en hayati ve en muazzam bir davasıdır.

İsmail Habip B. in etrafli tetkikler mahsulu olan bu konfransını karilerimizin ehemmiyet ve alâka ile takip edeceklerine eminiz .

yetleri tetkikte dialektik usulü tatbik ediyor , project metodu ise bu daima mecburi degildir . (1)

Niğde : Eyup Hamdi

Halkiyyat :

Bir köy düğünü

Cebleibereket köylerinin birinde gördüğüm bir kaç düğünde ve köylülerden aldığım malûmatı buraya naklediyorum. Geçti daha evvel bu hususta yazılmış yazılar var, lâkin pek kısa geçilmiş olduğu için maksada kâfi değildir . .

* *

Düğün başlangıcı davul , zurna sesleriyle ve " sin sin " denilen oyunludur : köyün geniş ve münasip meydanlığında büyük bir ateş yakılır , ateş daha gösterişli , daha alevli olsun diye , meydanlığın ortasına odundan dört kalın destek

küyü kemali dikkatle dinliyor mecliste bir çit bile sükütu ihlâl edemiyordu .

Hayvanların görmediği .

Sonaların yüzmediği .

Destanların düzmediği .

Dağların elinden geldim .

* *

(Beyböreğim) soyha kaldım .

Çamın deryasına daldım .

Dayımın başını çaldım .

Kızılalan sana geldim .

Derhâl sazını fırlatır ve sazı parça , parça olurken belinden çektiği kılıçla dayısının başını gövdesinden ayırması bir olur .

Hain cezasını , millet ulusunu bulur ...

BİTTİ

A. Rıza

çakılır , bu desteklerin üzerine odunlar çapraz konur , kayıp düşmeksizin yanar dururlar , bittikçe getirirler , saatlarca devam eder .. kalabalık bir insan kütlesi bu ateşin etrafını geniş bir daire halinde çevirmişti . Köy gençleri bu daireden meydanlığın ortasına doğru fırlar , ateşin yanına yaklaşır , davul ve zurna seslerinin coşturucu ahengine ayaklarını uydurur , elleri kalçada , bir lastik top çevikliğiyle zıplarlar , oyunun usul ve kaidelerine tabi olurlar .

Ateşin etrafını dönerek, aynı zamanda kendisine doğru hücum eden bir kimse olup olmadığını keşfe çalışarak devam eden " sin sin " oyununu lezzetle seyredebilirsiniz !

" Sin sin ,, kahramanca bir oyundur ; ve şüphesiz gece yapılır , ateşin etrafına ,, sin sin ,, çıkan kimse , eğer kendisine bir başkasının hücum etmediğini görürse , o zaman ateşin yanından uzaklaşır , birisine eliyle vurur veya sesiyle davet eder , süratle tekrar ateşe doğru kaçarken , kovalayan tarafından yumruk yememek için sağa veya sola kırıp kurtulur !

* *

Düğün , yalnız " sin sin " le bitmez .. Düğün şenliği ve âdetleri üç dört gün devam eder ve bir geceyi de: " mahkeme kurup ceza almak " işene tahsis ederler .

Bu iş nasıl yapılır ?:

Düğünü yapan erkek evinde bir kaç kişi bir araya toplanır, bu toplananlar ister hısımları olsun, isterse olmasın, kurulan meclis, o gece için istediği gibi müessir olabilir. Bunlar aralarında bir reis seçerler, dört beş te âzası bulunur, "Haydi artık başhyalım!", ika-ziyle, o düğün evine hısım gelenler tek tek meclise çağırılır, ya ayakta bekletilir veya mahkeme müsaade ederse oturulur; tavana bir ip asılmıştır, mecliste âza olanlardan birisi reise hitaben bir yalan uydurur:

— Efendim, bu adam yolda benim ineğimi elimden aldı!

Yahut, meselâ:

— Bu adam beni soydu!

Diyerek, bir kaçtane de yalancı şahit göstererek mutlaka hak kazanır, reis elindeki kâğıda bir şey yazar: bu, kabahatı tahakkuk etmiş olan adamın derhâl cebineden çıkarıp reise vermek mecburiyetinde olduğu "cezayı nakdi", dir! Aksi taktirde ip hazırdır, ayaklarından veya belinden tavana asarlar, tayin edilen parayı verinceye kadar!..

Cezayı nakdiyi adamın vaziyeti maliyesine göre tayin ederler. . . Halleri, vakıtları yerinde olanların kabahatları da o nisbette büyük olur. Şikâyetçi daha ağır sebepler ortaya atar, lâkin maznun, bir takım itirazlarda bulunarak kabahatının o kadar da büyük olmadığını söyleyecektir, dinlete bilirse ne âlâ! Aksi takdirde mahkemenin tayin edeceği parayı vermeğe mecburdur! Mahkeme kurup para almaktan

maksat, o gece bu parayı yiyeceğe ve içeceğe sarfettir.

Bu suretle köy dükânında mevcut yemişlerden satın alınarak hoş bir vakit geçirirler. Köyde dükân olmadığı takdirde gündüz tedarik olunur ve gece toplanan parayı işbu tedariki ikmâl eden kimse sarfettiği paraya mukabil alır.]

*
*

Düğün sahibi tarafından [okuntu] denilen bir hediye, meselâ çorap, mendil ve saire gibi hediyeler eş ve dosta gönderilir, bu, onları düğüne davet etmektir. Okuntularını alan kimseler ayrıca toplanırlar, mahkeme gecesi hediye gönderenin evine ekseriya bir keçi ile giderler, ve yaklaşırlarken yolda birkaç kurşun sıkırlar: Bu, gelmekte olduklarını ilân etmektir!

O gece keçi kesilir, güzelce pişirilir, bağırtı ve gürültü içinde yenilir.

H. Gökalp

(Sonu var)

Maarif habrleri :

Birlik içtimai ve intihap

Geçen Perşembe günü akşam üzeri , Maarif emininin daveti üzerine , şehrimizdeki bütün orta ve ilk tahsile mensup müdür ve muallimlerin iştirakile meslekî bir içtima yapılmıştır .

Maarif Emini tarafından üç mevzu üzerinde izahat verilmiştir : Bunlardan biri balo hesabatına , diğeri mezunlar cemiyetine , üçüncüsü de tasarrf cemiyetine aitti .

Birlik tarafından kurtuluş bayramında verilen balodan bin liraya yakın safi hasılat elde edildiği, fakat bunun 300 lirasının pul parası olarak maliyeye verildiği anlaşılmıştır .

Maarif cemiyeti de , artık merkezlerde hiç gayri mezun muallim kalmadığından ayrıca mezunlar namile bir cemiyetin idamesine lüzum görülmemiş , ve bu cemiyetin bütün eşya ve parası birliğe devrolunmuştur .

Tasarruf cemiyeti hakkında da eski Cemiyetin hesabat ve tasfiye müzakeratından sonra Maaril Emini tarafından yeni teşkil edilecek Cemiyet hakkında etraflı izahat verilmiştir .

Birliğin yeni yurdunu idare içtimalarını tanzim , meslekî tesannüdü inkişâf ettirmek için yeni bir heyet intihabına

geçilmiş , ve Lise müdürü Salim B. in riyasetinde dördü orta tahsil , dördü ilk tahsil muallimlerinden olmak üzere sekiz kişilik bir heyet intihap olunmuştur .

Meşkur faaliyetler gösterceğine emin olduğumuz yeni heyete muvaffakiyetler temenni ederiz .

İKTİSAT VE İSTİHSÂL

Müesseselerimizi tanıyalım

Mecmuamız Adana ve havalisinde ki iktisat ve istihsâl müesseselerimizi tanıtmak için gelecek nushasından itibaren sıra ile makaleler neşre başlayacaktır .

İlk makaleler Ziraat Bankasının mensucat fabrikasıyla , Gilodo yağ ve sabun fabrikası , ve Kayserililerin Millî Mensucat fabrikasına ait olacaktır . Kardeşlerimizin milli müesseselerimiz hakkındaki bu yazıları alâka ile takip edeceklerine eminiz .

Selânik Bankası

Rubu asırlık

Türk Anonim Şirketi

Merkezi : İstanbul

Şubeleri : Adana , Mersin , Samsun , İzmir , İstanbul , Galata
Selânik , Kavala

Tasarruf sandığı

Yüzde beş faiz verir

Kambiyo muamelâtı pek vasidir

Telgraf adresi : SALONİKBANK

Hilâl kırtasiye

mağazası

Saat kulesi dibinde

Bedri beyin kütüphanesi

Her nevi kırtasiye levazımı ile her çeşit kitabı
orada bulursunuz

İsmail Habip beyin

“ Teceddüt edebiyatı „ tarihile

Neler dediler ?

namındaki kitap orada satılır

Adana : Türk Sözü matbaasında tabedilmiştir